

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри економіки
праці та соціального розвитку

(протокол № ____ від “__” _____ 2020 р.)

Завідувач кафедри, д.е.н., професор
_____ О. Ю. Єрмаков

ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
СІЛЬСЬКИМ РОЗВИТКОМ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

(для підготовки фахівців освітнього ступеня –
“магістр”

Напрямок підготовки:

051 – “Економіка”.

Спеціальності:

051 – “Економіка підприємства”.

КИЇВ – 2020

У навчально-методичному комплексі викладена необхідна сукупність навчально-методичних матеріалів для вивчення курсу “Економічне управління сільським розвитком” студентами та слухачами магістратури економічних спеціальностей аграрного профілю. Наводиться широкий спектр інформаційно-аналітичного матеріалу, розкривається зміст і специфіка даного курсу. Видання відповідає вимогам концепції навчання в сучасних умовах, а освоєння запропонованої програми курсу допоможе досягнути, а також критично підходити й творчо вирішувати проблеми економічного управління сільським розвитком, що постають перед спеціалістами, керівниками та державними службовцями в галузі управління АПК на всіх ієрархічних рівнях.

Затверджено на засіданні кафедри економіки праці та соціального розвитку економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол №___ від _____ червня 2020 р.).

Укладачі: Ткачук В.А., Д.е.н., доцент; Ланченко Є.О., к.е.н., доцент, Костюк Т.О., к.е.н., ст. викладач

Документи:

1. Робоча навчальна програма.
2. Календарний план викладання дисципліни.
3. Структурно-логічна схема організації навчального процесу з дисциплін.
4. Комплект тестових питань, необхідних для визначення рівня засвоєння знань.
5. Критерії оцінки знань студентів і слухачів магістратури на етапах проміжного та підсумкового контролю знань.
6. Анотація на робочу навчальну програму.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРАЦІ Й СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

**з дисципліни “ Економічне управління сільським розвитком ” для
слухачів магістратури по спеціальності “Економіка
підприємства”**

Розподіл годин на 1 групу:

(годин)

Вид занять (навантаження)	Денне відділення
	МагЕко
Число тижнів	15
Лекції	30
Семінарські та практичні заняття	15
Самостійна робота	-
Інші види робіт	-
Курсова робота ⁴	42
Залік ⁴	-
Іспит ⁴	13
Виробнича практика	-
Всього	100

Робоча навчальна програма складена Ткачуком Вадимом
Анатолійовичем

1. Зміст, мета та завдання дисципліни

1.1. Зміст дисципліни

Розглядаються структура та поелементна база сільського сектора України, розкриваються особливості розвитку його виробничої і соціальної сфер в умовах переходу до ринку; аналізується вітчизняний і зарубіжний досвід, механізми та інструментарій регулювання економічного розвитку та соціального облаштування сільських територій за умов ринкової економіки. Також розглянуто напрями диверсифікації сільського ринку праці та концептуальні засади адміністративно-територіальної реформи тощо.

Вивчення даної дисципліни базується на діалектичному методі пізнання та загальноекономічних законах, має тісний зв'язок з такими дисциплінами, як економічна політика, державне управління, господарське право, макроекономічна теорія, економіка АПК, мікро- і макроекономіка, менеджмент, стратегічний менеджмент, аграрна політика, організація сільськогосподарського виробництва, державні фінанси, статистика, економічний аналіз господарської діяльності та ін.

При проведенні семінарських занять головна увага приділяється поглибленню економічних знань, творчого їх застосування в умовах повсякденної роботи майбутніх фахівців. Закріплення знань забезпечується при проведенні обговорень і дискусій на практично-семінарських заняттях.

Основними формами вивчення дисципліни є: лекції, семінарсько-практичні заняття, самостійна поза аудиторна робота студентів і слухачів магістратури.

1.2. Роль і місце дисципліни в системі підготовки фахівців

Із демонтажем адміністративно-планової системи управління економікою фактично розпалась система управління соціально-економічним розвитком українського села. В державі не було системи підготовки фахівців з цих проблем. В умовах переходу до ринкових відносин проблема збалансованого розвитку сільського сектора, як необхідної передумови виходу аграрної економіки з кризи та забезпечення продовольчої безпеки, держава набула пріоритетного значення. Вона ще більше посилюється тією

обставиною, що в ринкових умовах істотно змінилися механізми і важелі управління економічним і соціальним розвитком сільських територій. Фахівці, які нині займаються вирішенням цих проблем, не мають достатніх навиків глибокого аналізу процесів, що відбуваються у сільському секторі, а тим більше вони не вміють визначати пріоритетні напрями, розробляти комплекс заходів та обґрунтовувати важелі їх реалізації з метою гальмування негативних тенденцій та поліпшення економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації на селі. Є нагальна потреба змінити ситуацію і розпочати випуск необхідних фахівців, тому вивчення цієї дисципліни дозволяє забезпечити глибше і ширше розуміння проблем і тенденцій сільського сектора на сучасному етапі, прищеплює навички їх прогнозування та вибору ефективних методів і способів пом'якшення і подолання існуючих диспропорцій та активізації збалансованого розвитку сільських територій в умовах становлення ринкових відносин.

1.3. Мета і завдання вивчення дисципліни

Метою вивчення курсу є поглиблення знань щодо структури та особливостей функціонування сільського сектора України, прищепити навички аналізу сучасного стану і виявлення диспропорцій у розвитку його елементної бази та розробки заходів по їх подоланню; допомогти студентам і слухачам магістерської програми, ознайомитися з нормативно-правовими актами та науковими дослідженнями щодо стану та перспектив соціально-економічного розвитку населених пунктів, зайнятості сільського населення, становлення нових форм господарювання на селі, місцевого самоврядування, охорони навколишнього природного середовища тощо.

Завданнями курсу є:

1) сформувати майбутнього спеціаліста, здатного оцінити економічну, соціальну, демографічну та екологічну ситуацію в будь-якому регіоні, районі, селі в умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки,

2) навчити визначати пріоритетні напрями та обґрунтовувати ефективні важелі і механізми вирішення проблем подолання депресивності сільських районів, диверсифікації їх економічної бази та створення соціально привабливих і екологічно безпечних умов життя для сільського населення;

3) надати навички аналізувати причинно-наслідкові зв'язки розвитку сільського сектора та вплив зовнішніх і внутрішніх чинників;

4) забезпечити підготовку відповідних фахівців, здатних самостійно працювати в мінливих умовах постпланової економіки.

1.4. Вимоги до знань, набутих в процесі вивчення дисципліни

Вільно володіти відповідною науковою термінологією, глибоко аналізувати процеси і тенденції в агропромисловому секторі України, творчо розробляти і ефективно реалізувати на практиці концепції та програми комплексного розвитку сільських територій та територіальних громад.

2. Зміст дисципліни

2.1. Назва тем, зміст і обсяг в академічних годинах лекційних занять

Тема 1. Основні поняття, предмет і завдання курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”

(4 лекційних години)

Еволюція розвитку села. Сільський образ життя. Поняття сільської місцевості і населеного пункту. Розвиток соціального потенціалу. Суть сільського сектора та види економічної діяльності. Поняття соціальної і виробничої інфраструктури.

Організаційно-економічні засади функціонування сіл. Поняття сільської поселенської мережі та розселення. Сільська територія та її складові. Суть економічного управління сільським розвитком сільських територій. Предмет, метод, завдання і методи курсу.

Тема 2. Демографічна і поселенська база та трудові ресурси села

(4 лекційних годин)

Сільська поселенська мережа і показники, що її характеризують. Класифікація сільських поселень. Сільське населення та показники його розвитку. Демографічні тенденції та регіональні особливості сільського населення.

Формування трудового потенціалу села. Зайнятість і ринок праці у сільській місцевості. Доходи і витрати сільського населення. Регулювання ринку робочої сили села.

Тема 3. Життєве середовище сільського населення та розвиток соціальної сфери села

(4 лекційних годин)

Поняття сільське життєве середовище та його складові. Соціальна сфера села, її структура та показники. Соціальна інфраструктура та класифікація її галузей.

Житлово-комунальне господарство, побут, торгівля та громадське харчування, зв'язок, транспорт, автомобільні дороги та ін. Сучасний соціальний розвиток села. Перспективи розвитку соціальної інфраструктури.

Тема 4. Економічна база сільського розвитку

(4 лекційних годин)

Розвиток різних форм господарювання на селі. Фермерський уклад, сільськогосподарські підприємства і господарства населення. Земельна реформа та її передумови. Розвиток багатокладності агропромислового виробництва.

Суть кооперації та досвід її розвитку. Класифікація кооперативів. Обслуговуючий сільськогосподарський кооператив та його види. Значення обслуговуючої кооперації в розвитку інфраструктури аграрного ринку.

Тема 5. Розвиток малих форм господарювання на селі та несільськогосподарських видів діяльності

(4 лекційних годин)

Природа малих форм господарювання на селі. Переваги і недоліки функціонування малих форм господарювання. Критерії ведення малого агробізнесу. Розвиток господарств населення. Перспективи розвитку особистих селянських господарств.

Кредитна спілка як складова кредитної інфраструктури. Принципи діяльності кредитних спілок і організаційні засади діяльності. Значення кредитних спілок для сільських жителів. Понятійний апарат сільського зеленого туризму, його різновиди (агротуризм, екотуризм та ін.). Організаційні засади діяльності. Зарубіжний досвід розвитку зеленого туризму.

Тема 6. Управління сільським розвитком на базі об'єднаних територіальних громад.

(6 лекційних годин)

Сутність адміністративно-територіальної реформи в Україні. Система місцевого самоврядування, формування спроможних громад. Програми соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Фінансова децентралізації та її сутність. Програми підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад.

Тема 7. Взаємодія представників органів місцевого самоврядування з членами громад та реформування адміністративно-територіального устрою країни
(4 лекційних годин)

Форми прямої демократії на селі та участь в ній депутатів. Звернення, пропозиція, клопотання заява та скарга. Створення органу самоорганізації населення. Повноваження органу самоорганізації населення. Стратегічний план розвитку місцевої громади.

Стан і проблеми адміністративно-територіального устрою. Структура і недоліки місцевого самоврядування. Мета і принципи реформи адміністративно-територіального устрою. Подальший розвиток органів місцевого самоврядування.

2.2. Лекційні та семінарсько-практичні заняття слухачів магістратури по спеціальності “Економіка підприємства”

Лекційні заняття на тему:

Тема 1. Основні поняття, предмет і завдання курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”
(4 години)

1. Село як форма територіальної організації суспільства.
2. Сільський сектор як об’єкт розвитку та управління, його структура.
3. Організаційно-економічні засади функціонування сіл в історичному поступі.
4. Понятійний апарат економічного управління сільським розвитком.
5. Предмет, мета, завдання та методи вивчення й дослідження курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”.

Тема 2. Демографічна і поселенська база та трудові ресурси села
(4 години)

1. Сільська поселенська мережа: стан та перспективи розвитку.
2. Сільське населення України: тенденції та регіональні особливості.
3. Демографічні процеси на селі.
4. Трудовий потенціал села, зайнятість та ринок праці на селі.
5. Напрями ефективного регулювання ринку робочої сили на селі.

Тема 3. Життєве середовище сільського населення та розвиток соціальної сфери села

(4 години)

1. Сільське життєве середовище, його структура та зміни внаслідок трансформаційних процесів.
2. Соціальна сфера села в системі соціально-економічного сільського розвитку.
3. Розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості.
  - 3.1. Житлово-комунальне господарство.
  - 3.2. Побут, торгівля та громадське харчування.
  - 3.3. Зв'язок, транспорт, автомобільні дороги.
4. Перспективи розвитку соціальної інфраструктури.

Тема 4. Економічна база розвитку сільських територій України

(4 години)

1. Місце і роль різних форм господарювання на селі.
2. Реформування земельних відносин – передумова соціально-економічного розвитку села.
3. Формування багатокладного агропромислового виробництва.
4. Кооперативні формування у сільській місцевості: поняття, види, функції.
5. Розвиток обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів як складова інфраструктури аграрного ринку.

Тема 5. Розвиток малих форм господарювання на селі та несільськогосподарських видів діяльності

(4 години)

1. Розвиток малих форм господарювання на селі.
2. Фермерство як вид малого бізнесу і форма ведення господарства на селі.
3. Особисті селянські господарства (господарства населення, домогосподарства) як основа становлення малих форм підприємництва сільського населення.
4. Кредитні спілки як партнери у соціально-економічному розвитку села.
5. Розвиток сільського зеленого туризму.

Тема 6. Управління сільським розвитком на базі об'єднаних територіальних громад (6 години)

1. Сутність адміністративно-територіальної реформи в Україні

2. Система місцевого самоврядування.
3. Програми соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад
4. Фінансова децентралізації та її сутність
5. Програми підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад

Тема 7. Взаємодія представників органів місцевого самоврядування з членами громад

(4 години)

1. Роль депутата сільської, селищної ради у розвитку форм прямої демократії громадян.
2. Органи самоорганізації населення як важлива форма взаємодії депутата сільської, селищної ради з членами громади.
3. Роль депутата сільської і селищної ради у здійсненні перспективного планування розвитку територіальних громад.
4. Участь депутата сільської, селищної ради у пошуку джерел фінансування проектів соціально-економічного та культурного розвитку територіальної громади
5. Організаційно-економічні проблеми становлення сільських комунальних господарств та їх вплив на реалізацію соціальної політики громади.

Семінарсько-практичні заняття на тему:

Тема 1. Основні поняття, предмет і завдання курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”

(2 години)

1. Село як форма територіальної організації суспільства.
2. Сільський сектор як об'єкт розвитку та управління, його структура.
3. Організаційно-економічні засади функціонування сіл в історичному поступі.
4. Понятійний апарат соціально-економічного розвитку сільських територій.
5. Предмет, мета, завдання та методи вивчення й дослідження курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”.

Тема 2. Демографічна і поселенська база та трудові ресурси села

(2 години)

1. Сільська поселенська мережа: стан та перспективи розвитку.
2. Сільське населення України: тенденції та регіональні особливості.
3. Демографічні процеси на селі.
4. Трудовий потенціал села, зайнятість та ринок праці на селі.
5. Напрями ефективного регулювання ринку робочої сили на селі.

Тема 3. Життєве середовище сільського населення та розвиток соціальної сфери села

(2 години)

1. Сільське життєве середовище, його структура та зміни внаслідок трансформаційних процесів.
2. Соціальна сфера села в системі соціально-економічного розвитку сільських територій.
3. Розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості.
  - 3.1. Житлово-комунальне господарство.
  - 3.2. Побут, торгівля та громадське харчування.
  - 3.3. Зв'язок, транспорт, автомобільні дороги.
4. Перспективи розвитку соціальної інфраструктури.

Тема 4. Економічна база розвитку сільських територій України

(3 години)

1. Місце і роль різних форм господарювання на селі.
2. Реформування земельних відносин – передумова соціально-економічного розвитку села.
3. Формування багатоукладного агропромислового виробництва.
4. Кооперативні формування у сільській місцевості: поняття, види, функції.
5. Розвиток обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів як складова інфраструктури аграрного ринку.

Тема 5. Розвиток малих форм господарювання на селі та несільськогосподарських видів діяльності

(2 години)

1. Розвиток малих форм господарювання на селі.
2. Фермерство як вид малого бізнесу і форма ведення господарства на селі.
3. Особисті селянські господарства (господарства населення, домогосподарства) як основа становлення малих форм

підприємництва сільського населення.

4. Кредитні спілки як партнери у соціально-економічному розвитку села.

5. Розвиток сільського зеленого туризму.

Тема 6. Управління сільським розвитком на базі об'єднаних територіальних громад (6 години)

1. Сутність адміністративно-територіальної реформи в Україні
2. Система місцевого самоврядування.
3. Програми соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад
4. Фінансова децентралізація та її сутність
5. Програми підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад

Тема 7. Взаємодія представників органів місцевого самоврядування з членами громад та реформування адміністративно-територіального устрою країни (2 години)

1. Роль депутата сільської, селищної ради у розвитку форм прямої демократії громадян.

2. Органи самоорганізації населення як важлива форма взаємодії депутата сільської, селищної ради з членами громади.

3. Роль депутата сільської і селищної ради у здійсненні перспективного планування розвитку територіальних громад.

4. Участь депутата сільської, селищної ради у пошуку джерел фінансування проектів соціально-економічного та культурного розвитку територіальної громади

5. Організаційно-економічні проблеми становлення сільських комунальних господарств та їх вплив на реалізацію соціальної політики громади.

2.3. Методичні вказівки до написання курсових робіт з дисципліни “ Економічне управління сільським розвитком ”

З метою набуття слухачами магістратури економічних спеціальностей знань з питань управління сільським розвитком, соціальною сферою села, економічною базою на сільських територіях та основ діяльності місцевого самоуправління у Національному університеті біоресурсів і природокористування України введено в

навчальну програму курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”, в якому дані три розділи є “серцевиною” курсу.

Метою написання курсової роботи є закріплення в слухачів магістратури теоретичних і практичних знань та навичок ефективного розвитку соціальної інфраструктури села, поліпшення демографічної ситуації, забезпечення робочими місцями незайнятих громадян, формуванню економічних передумов розвитку підприємницької діяльності на селі як сільськогосподарського, так і несільськогосподарського характеру, вибору прийомів і методів удосконалення системи самоуправління сільськими територіями.

Загальні вказівки

Структура курсової роботи передбачає висвітлення основних розділів дисципліни: “Розвиток соціальної сфери сільських територій”, “Економічна (виробнича) база розвитку сільських територій”, “Діяльність органів самоуправління сільськими територіями” та обґрунтованих висновків і пропозицій соціально-економічного розвитку сільських територій на перспективу з наведенням аналітичної інформації, розрахунків, схем, графіків тощо.

Визначення плану курсової роботи, проведення консультацій, а також отримання завдання для її виконання здійснюється на початку навчального семестру згідно з графіком навчального процесу шляхом обговорення між викладачем і слухачами магістратури. Завдання для виконання курсової роботи слухачі магістратури економічного факультету отримують перед початком виробничої практики згідно з графіком навчального процесу. Під час проходження практики слухачі магістратури збирають необхідні матеріали, проводять відповідні дослідження і виконують курсову роботу під час або після закінчення практики. Студентам заочної форми навчання завдання з курсової роботи видаються під час настановних лекцій по даному курсу.

Курсова робота виконується на аркушах стандартного формату А4. Роботу можна оформити у рукописному чи віддрукованому вигляді. Оптимальний обсяг курсової роботи, у тому числі схеми, графіки, розрахунки, таблиці, повинен становити у межах 25-35 сторінок.

Оформлення роботи здійснюється згідно з діючими правилами оформлення, зокрема вона повинна містити титульний аркуш із зазначенням вузу, факультету, кафедри, на яку подається курсова робота, назви курсової роботи, дані про виконавця (прізвище та ініціали слухача магістратури, курс, номер групи та назва

спеціальності) й викладача даного курсу, який буде її рецензувати і входити у комісію по захисту курсових робіт у тій чи іншій навчальній групі. Робота повинна мати план (зміст), який розробляється на основі рекомендованого плану – на рівні більше 70%, описаного нижче, посилання на використані джерела по тексту роботи у квадратних дужках чи у вигляді зносок внизу кожної сторінки. При написанні курсової роботи необхідно використати більше ніж 10 джерел, а саме посібники, підручники, монографії, періодику, нормативно-правові документи, веб-сайти тощо.

Оформлена курсова робота має бути передана на кафедру на рецензію не пізніше як за тиждень до дати складання іспиту з учбової дисципліни.

Захист курсової роботи проводиться перед комісією з викладачів кафедри.

Орієнтовні теми курсових робіт

1. Соціально-економічний розвиток сільських територій (на базі села _____ району _____ регіону).
2. Соціально-економічний розвиток сільських територій (на базі територіальної громади сіл і селищ _____ району _____ регіону).
3. Соціально-економічний розвиток сільських територій (на базі _____ району _____ регіону).
3. Соціально-економічний розвиток сільських територій (на базі _____ регіону).
4. Соціально-економічний розвиток села (на базі ...).
5. Тенденції соціально-економічного розвитку територіальної громади (на базі ...).
6. Сталий розвиток сільських територій (на базі ...).

Тему і орієнтовний план курсової роботи з курсу “Соціально-економічний розвиток сільських територій” слухач магістратури узгоджує з викладачем, виходячи з умов об’єкта досліджень, наявних завдань, даних і матеріалів для написання курсової роботи.

В окремих випадках за погодженням із керівником курсових робіт тема може бути змінена, зважаючи на конкретні обґрунтовані обставини, зокрема на такі:

1. Сільська поселенська мережа: стан та перспективи розвитку.
2. Сільське життєве середовище, його структура та зміни внаслідок трансформаційних процесів.
3. Соціальна сфера села в системі соціально-економічного розвитку сільських територій.

4. Розвиток сільської соціальної інфраструктури в сільській місцевості.
5. Основні сфери зайнятості та доходи сільського населення.
6. Розвиток малих форм господарювання на селі: проблеми та перспективи.
7. Особисті селянські господарства як основа становлення малих форм підприємництва сільського населення.
8. Фермерство як вид малого бізнесу і форма ведення господарства на селі.
9. Кооперативні формування як складові інфраструктури аграрного ринку.
10. Розвиток альтернативних (несільськогосподарських) видів діяльності на сільських територіях.
11. Матеріально-фінансова основа розвитку територіальних громад.
12. Місце та роль сільських і селищних рад у системі місцевого самоврядування.
13. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її значення для розвитку сільських територій.

А обираючи ту чи іншу тему роботи, доцільно орієнтуватись, насамперед, на можливості отримання даних по соціальних і виробничих об'єктах сільських територій, діяльності органів виконавчої і місцевої влади для опрацювання інформаційно-аналітичної частини курсової роботи.

Консультації за темами робіт здійснює керівник курсової роботи індивідуально та по можливості на практичних і лекційних заняттях.

Рекомендований план першого варіанта курсової роботи з курсу “Соціально-економічний розвиток сільських територій” на базі села (селища, району, регіону)

Вступ

1. Розвиток соціальної сфери сільських територій

1. Сільська поселенська мережа: стан і перспективи розвитку.
2. Демографічні процеси на сільських територіях.
3. Сфери зайнятості сільського населення.
4. Розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості

2. Економічна (виробнича) база розвитку сільських територій

1. Види економічної діяльності на селі (у районі, в регіоні).
2. Фермерські і особисті селянські господарства як малі форми господарювання на селі.

3. Альтернативні (несільськогосподарські) види діяльності на сільських територіях.

4. Розвиток обслуговуючої і кредитної кооперації, сільського зеленого туризму.

3. Діяльність органів самоуправління сільськими територіями

1. Місце і роль сільської (селищної) ради в системі місцевого самоврядування.

2. Форми роботи депутатів і голови сільської (селищної) ради. Робота комісій, фракцій і депутатських груп.

3. Формування муніципальної і соціальної політики розвитку територіальної громади.

4. Стан існуючого адміністративно-територіального устрою села (селища, району, області) і недоліки місцевого самоврядування.

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

Методичні вказівки до виконання I варіанта курсової роботи з курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”

Запропонована структура курсової роботи передбачає закріплення знань, набутих слухачами магістратури під час вивчення теоретичного курсу з дисципліни. У зв'язку з цим важливо стисло і конкретно висвітлити в роботі основні положення теми. Зокрема, у *вступі* (1-1,5 сторінки) слід обґрунтувати тему роботи, відзначити особливості постановки і вирішення окремих питань стосовно соціально-економічного розвитку сільських територій на конкретному об'єкті, вказати вирішенню яких практичних завдань сприятиме виконана робота, зазначити перелік матеріалів, документів, розрахунків, даних спостережень та іншої інформації, за допомогою яких виконувалась курсова робота.

У *1-му розділі* описується поселенська мережа, чим вона представлена, поточний стан і тенденції розвитку, висвітлюються питання розвитку сільського населення, його статево-віковий склад, смертність, народжуваність, середній вік проживання, сфери зайнятості в галузях економіки.

Тут також розглядається поелементна база соціальної інфраструктури на селі, галузі побутового і культурного призначення. Розмір розділу повинен складати близько 10 сторінок.

Одним з основних елементів розвитку сільського сектора є виробничо-господарські структури, тому у *2-му розділі* має бути висвітлено види економічної діяльності, що мають місце у тій чи іншій сільській місцевості, тенденції їх розвитку, вплив на структуру зайнятості селян. Охарактеризувати розвиток фермерських і

особистих селянських господарств та інших малих форм господарювання на сільських територіях. Обґрунтувати перспективи розвитку неаграрних видів діяльності (промислових, транспортних, торговельних об'єктів), обслуговуючої і кредитної кооперації, сільського зеленого туризму тощо. Загальний обсяг розділу має становити близько 10 сторінок.

У 3-му розділі роботи потрібно охарактеризувати діяльність органів самоуправління сільськими територіями. Потрібно висвітлити місце і роль сільської (селищної) ради в системі місцевого самоврядування. На прикладі вибраного об'єкту – сільської (селищної, районної, обласної) ради висвітлити форми роботи депутатів і голови сільської (селищної) ради, регламент тощо. Описати структуру комісій, фракцій, депутатських груп і їх повноваження. Охарактеризувати вплив органів самоуправління сільськими територіями на формування соціально-економічної політики розвитку територіальної громади. Обсяг розділу повинен складати близько 10 сторінок.

Наприкінці курсової роботи розширено формулюються висновки та вносяться пропозиції (2 і більше сторінок) щодо напрямів, заходів, методів і прийомів поліпшення соціально-економічного розвитку села (селища, району, області), збільшення зайнятості та підвищення доходів сільського населення, розвитку суб'єктів підприємництва та удосконалення системи самоуправління сільськими територіями.

Рекомендований план і опис структури II варіанта курсової роботи з курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”

Вступ

1. Теоретичний розділ

1. *Огляд понятійного апарату по темі роботи.*
2. *Актуальність, деталізація об'єкту досліджень .*
3. *Методологія вивчення даного напрямку досліджень.*

2. Аналітичний розділ

1. *Стан розвитку...*
2. *Аналіз тенденцій розвитку і перспективи...*
3. *Передовий досвід, моделі розвитку об'єкту досліджень.*

3. Резерви (напрями удосконалення, поліпшення...)

1. *Внутрішні резерви...*
2. *Зовнішні резерви...*
3. *Макроекономічні напрями (заходи)...*

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

2.4. Орієнтовна тематика випускних бакалаврських і магістерських робіт із тематики курсу “ Економічне управління сільським розвитком ” для студентів і слухачів магістратури по спеціальності “Економіка підприємства”

1. Сільська поселенська мережа: стан та перспективи розвитку.
2. Сільське життєве середовище, його структура та зміни внаслідок трансформаційних процесів.
3. Соціальна сфера села в системі соціально-економічного розвитку сільських територій.
4. Розвиток соціальної інфраструктури в сільській місцевості.
5. Основні сфери зайнятості сільського населення.
6. Місце і роль основних форм господарювання на селі.
7. Розвиток малих форм господарювання на селі: організаційно-економічні засади.
8. Особисті селянські господарства як основа становлення малих форм підприємництва сільського населення в Україні.
9. Фермерські господарства як вид малого бізнесу і форма ведення господарства на селі.
10. Удосконалення системи організації та підтримки малого бізнесу у сільській місцевості.
11. Кооперативні формування як складові інфраструктури аграрного ринку.
12. Розвиток альтернативних (несільськогосподарських) видів діяльності на сільських територіях.
13. Становлення та розвиток кредитних спілок в сільській місцевості України.
14. Становлення та розвиток сільського зеленого туризму в Україні.
15. Місце та роль сільських і селищних рад у системі місцевого самоврядування.
16. Матеріально-фінансове забезпечення розвитку сільських територій.
17. Формування муніципальної політики з питань розвитку сільських територій.
18. Соціально-економічний розвиток сільських територій в умовах адміністративно-територіальної реформи.
19. Удосконалення матеріально-фінансової бази сільських громад в умовах реформування адміністративно-територіального устрою.

20. Механізм балансування інтересів громади, місцевого самоврядування і суб'єктів господарювання на сільських територіях.

3. Перелік навчально-методичної літератури, нормативно-правових актів для самостійної роботи

Список рекомендованої літератури і джерел

Основна література:

1. Адміністративно-територіальний устрій України: шляхи реформування: Кол. монографія / Яцуба В.Г., Яцюк В.А., Матвіїшин О.Я. – К.: Атіка, 2007. – 366 с.;
2. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. монографія / В.О.Антоненко, М.О.Баймуратов, О.В.Батанов та ін.; За ред.: В.В.Кравченка, М.О.Баймуратова, О.В.Батанова. – К.: Атіка, 2007. – 864 с.;
3. Доценко А.І. Регіональне розселення: проблеми та перспективи. К.: Наукова думка. 1994. – 196 с.;
4. Лазор О.Д., Лазор О.Я. Місцеве самоврядування. Вітчизняний та зарубіжний досвід. Навчальний посібник. Видання друге, доповнене і перероблене. – К.: Дакор, 2004. – 560 с.;
5. Об'єкти соціальної інфраструктури: успішний досвід утримання та управління: Практичний посібник / Програма підвищення рівня життя сільського населення в Україні. – К., 2005. – 168 с.;
6. Організаційно-економічні основи розвитку агропромислового комплексу та сільських територій / За ред. П.А.Лайка. – К.: ЗАТ “Нічлава”, 2006. – 448 с.;
7. Орлатий М. Соціальна сфера села. – К.: ІАЕ, 1997. – 200 с.;
8. Прокопа І.В. Соціальна інфраструктура села: формування нового механізму розвитку. – Київ: Інститут економіки НАН України, 1996. – 172 с.;
9. Прокопа І.В., Мотруніч Д.О., Шепотько Л.О. Виробнича сфера села і сільське життєве середовище. Наук. видання / НАН України, Ін-т економіки. – Київ, 2001. – 119 с.;
10. Реформа для людини. Збірник матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні: Масово-політичне видання. – К., 2005. – 238 с.;
11. Розвиток галузей соціально-побутового призначення в сільській місцевості. – К.: УАДУ, 2003. – 75 с.;

12. Село: сучасна політика і стратегія розвитку / Кол. авторів: Л.Шепотько., І.Прокопа, М.Максимюк, С.Гудзинський, В.Плонський. – К.: Ін-т. екон. НАН України, 1997. – 329 с.;
13. Сільський сектор на рубежі тисячоліть. У двох томах. Том І. Потенціал сільського сектора / Л.О.Шепотько, І.В.Прокопа, С.О.Гудзинський та ін. – Київ: Інститут економіки НАН України, 2000. – 396 с.;
14. Сільський сектор на рубежі тисячоліть. У двох томах. Том ІІ. Соціальні ресурси сільських територій / Л.О.Шепотько, І.В.Прокопа, С.О.Гудзинський, В.Д.Яровий. – Київ: Інститут економіки НАН України, 2003. – 466 с.;
15. Соціальне відродження села і розвиток села в умовах становлення ринкової економіки / М.Х.Вдовиченко, К.І.Якуба, М.К.Орлатий та ін.; За ред. П.Т.Саблука, М.Х.Вдовиченка. К.: Урожай, 1993. – 216 с.;
16. Соціально-економічний розвиток села і сільських територій / Лайко П.А., Терещенко В.К., Борщ А.Г., Долгий Л.М., Довженко І.І., Жарко Р.П., Ібатулліна А.Д., Коновал І.А., Лабенко О.М., Ланченко Є.О., Мостовий М.Л., Остапчук А.Д., Ткачук В.А., Ярковий А.О.; За ред. Терещенка В.К. і Лайка П.А. – К.: “Нічлава”. – 2006. – 264 с.;
17. Соціально-економічний розвиток села: організаційно-економічні засади / За ред. В.К.Терещенка.-К.: Четверта хвиля, 2004.-424 с.;
18. Старенька Л.І. та ін. Місцеве самоврядування: оглядовий курс. – К., 2006. – 88 с.;
19. Статус та організація роботи депутата сільської, селищної ради: Практичний посібник / За ред. В.В.Кравченка, М.В.Пітцика, В.К.Терещенка. – К.: Купріянова О.О., 2005. – 448 с.;
20. Стещенко В., Рудницький О., Хомра О., Стефановський А. Демографічні перспективи України до 2026 року. – К.: Інститут економіки НАН України, 1999. – 55 с.;
21. Сучасний стан, проблеми та тенденції соціально-трудова відносин в Україні: спроба соціального конструювання / Відп. ред. д-р екон. наук., проф. Ю.І. Саєнко, канд. філос. наук Ю.О.Привалов. – К.: ВД “Стилос”, 2003. – 361 с.

Додаткова література і джерела:

1. Андрійчук В.Г., Зубець М.В., Юрчишин В.В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.;

2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.;
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.2 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 848 с.;
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с.;
5. Економічні основи розвитку АПК в ринкових умовах: Кол. монографія / Дусановський С.Л., Білан Є.М. – Тернопіль: Збруч, 2003. – 182 с.;
6. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. – К.: ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2005. – 452 с.;
7. Розвиток сільських територій України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 751 с.;
8. Розвиток сільської громади: крок за кроком. Збірка “захальвних” книжечок сільського депутата. Посібник. За ред. Н.Гнатюк. – К.: Купріянова, 2005. – 8 брошур. Статистичний щорічник “Сільське господарство України” за 2005 рік / Державний комітет статистики України – К., 2006. – 366 с.;
9. Словник-довідник / За ред. І.Р.Байрака. – К.: Міленіум, 2007. – 234 с.;
10. Статистичний щорічник “Сільське господарство України” за 2005 рік / Державний комітет статистики України – К., 2006. – 314 с.;
11. Статистичний щорічник України за 2005 рік / Державний комітет статистики України – К.: Консультант, 2006. – 575 с.;
12. www.kmu.gov.ua (Інтернет-сайт Кабінету Міністрів України);
13. www.minagro.gov.ua (Інтернет-сайт Міністерства аграрної політики України);
14. www.mlsp.gov.ua (Інтернет-сайт Міністерства праці та соціальної політики України);
15. www.nau.kiev.ua (Інтернет-сайт “Нормативні акти України”);
16. www.rada.gov.ua (Інтернет-сайт Верховної Ради України);
17. www.ukrstat.gov.ua (Інтернет-сайт Державного комітету статистики України);
18. Журнали: “Економіка АПК”, “Агроінком”, “Економіка України”, “Україна: аспекти праці” та інша періодика.

Законодавчі та нормативні документи

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (із зм.);
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436;
3. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 №2542 (із зм.);
4. Земельний кодекс України від 25.10.2001 №2768 (із зм.);
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 №322 (із зм. і доп.);
6. Закон України “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії” від 05.10.2000 №2017;
7. Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України” від 24.06.2004 №1877;
8. Закон України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17.07.1997 №469 (із зм.);
9. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 №280/97 (із зм.);
10. Закон України “Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999 №586 (із зм.);
11. Закон України “Про фермерське господарство” від 19.06.2003 №973 (із зм.).

Календарний тематичний план викладання дисципліни

План учбового часу з тематики курсу “ Економічне управління сільським розвитком ” (для студентів і слухачів магістратури денного відділення по спеціальності “Економіка підприємства”)

(на одну групу)

№ п/п	Назва теми	Розподіл годин за видами занять			Всього годин
		лекції	семінари	практичні	
1	Основні поняття, предмет і завдання курсу “Соціально-економічний розвиток сільських територій”	4	2	-	6
2	Демографічна і поселенська база та трудові ресурси села	4	2	-	6
3	Життєве середовище сільського населення та розвиток соціальної сфери села	4	2	-	6
4	Економічна база розвитку сільських територій України	4	3	-	7
5	Розвиток малих форм господарювання на селі та несільськогосподарських видів діяльності	4	2	-	6
6	Управління сільським розвитком на базі об’єднаних територіальних громад	6	2		8
7	Взаємодія представників органів місцевого самоврядування з членами громад	4	2		6
Курсова робота		x	x	x	42
Консультації, залік та іспит		x	x	x	13
Разом		30	15	0	100

Структурно-логічна схема організації навчального процесу з дисципліни “Економічне управління сільським розвитком”

Викладачі:

д.е.н., Доцент _____ В.АТкачук
к.е.н., доцент _____ Є.О.Ланченко
к.е.н., ст.викладач _____ Т.О.Костюк

Комплект тестових питань, необхідних для визначення рівня засвоєння знань

Питання 1. Виберіть найбільш влучне визначення села.

- 1) Село – це тип поселення сільських і міських жителів, зайнятих переважно в харчовій промисловості.
- 2) Село – це територіально розосереджена форма розселення людей, зайнятих переважно сільськогосподарською працею.
- 3) Село – це просторова сфера існування людей, що виникла внаслідок розподілу праці і зосередження виробництва промислових товарів у руках – селян.
- 4) Село – це тип поселення, адміністративний і господарський центр феодалного володіння.

Питання 2. Сільська поселенська мережа являє собою ...

- 1) сукупність облаштованих місць проживання людей у сільській місцевості, які переважно зайняті в АПК, використовують для цих цілей землю та засоби виробництва, тісно пов'язані з природним середовищем.
- 2) сукупність тимчасових місць проживання людей у сільській місцевості, які переважно зайняті в агропромисловій сфері, використовують для цих цілей засоби виробництва, тісно пов'язані з навколишнім середовищем.
- 3) сукупність облаштованих місць постійного проживання людей у сільській і міській місцевості, які зайняті в галузях економіки, більш тісно, ніж міські жителі, пов'язані з навколишнім середовищем.
- 4) сукупність сіл, де проживають люди, які зайняті в галузях економіки і тісно пов'язані з навколишнім середовищем.

Питання 3. Дайте правильне визначення сільським територіям.

- 1) Сільська територія – це площа земельних угідь, яка характеризується кількісними і якісними характеристиками: родючість, вміст гумусу, кількість опадів, клімат, роза вітрів тощо.
- 2) Сільська територія являє собою складну і багатофункціональну природну структуру з властивими їй характеристиками: площею земельних угідь, на яких вона розміщена; чисельність населення, яке проживає, його зайнятістю.
- 3) Сільська територія – це природна, виробничо-соціальна система, яка характеризується площею земель, кількістю населення, сферами зайнятості й структурою виробництва, станом соціальної й виробничої інфраструктури, діяльністю місцевої влади).
- 4) Сільська територія – це природна складова та соціально-економічна й виробничо-господарська структура земельних угідь з кількісними і якісними характеристиками: площа, структура ґрунту, його агрохімічний склад, вміст гумусу тощо.

Питання 4. Перелічіть всі складові сільських територій.

- 1) Сільська община, сільська місцевість, земельні ресурси, органи державної влади та громадськість.
- 2) Сільське поселення, сільська місцевість, земельні ресурси, органи державної влади та місцевого самоврядування.
- 3) Сільське поселення, сільська громада, органи місцевого самоуправління та громадські структури.
- 4) Сільське поселення, сільська громада, природні ресурси, органи місцевого самоуправління та громадські структури.

Питання 5. Що є предметом вивчення курсу “ Економічне управління сільським розвитком ”?

- 1) Механізм функціонування і розвитку сільських поселень, його населення, виробничої і соціальної інфраструктури, господарських і громадських структур, діяльність органів місцевого самоврядування, збереження екології тощо.
- 2) Механізм функціонування і розвитку міст і селищ, його населення, соціальної інфраструктури, підприємств, організації та установ, розташованих на сільських територіях, діяльність Уряду й Президента, збереження екології.
- 3) Механізм функціонування і розвитку сіл та міст, населення України, виробничої інфраструктури, установ, розташованих на сільських територіях, діяльність органів місцевого самоврядування.
- 4) Функціонування і розвиток мережі поселень населення, підприємств, організації та установ, діяльність органів місцевого самоврядування, збереження навколишнього природного середовища.

Питання 6. Сільська місцевість – це ...

- 1) територія, що знаходиться під юрисдикцією сільських і селищних рад, з її ландшафтами, природними та перетвореними людиною (антропогенними) ресурсами, населенням і населеними пунктами.
- 2) сукупність облаштованих місць проживання людей у сільській місцевості, які переважно зайняті в АПК, використовують для цих цілей землю та засоби виробництва, тісно пов'язані з природним середовищем.
- 3) природна, виробничо-соціальна система, яка характеризується площею земель, кількістю населення, сферами зайнятості й структурою виробництва, станом соціальної й виробничої інфраструктури, діяльністю місцевої влади).
- 4) Правильної відповіді немає.

Питання 7. Як би Ви охарактеризували розвиток сільської поселенської мережі в Україні у період 1991-2007 рр.

- 1) Як сільська, так і міська поселенська мережа розвивається дуже стрімко.
- 2) У цілому сільська поселенська мережа не розвивається. Зникають села з карти України, поширюється їх обезлюднення.
- 3) У цілому сільська поселенська мережа розвивається, але повільними темпами. Зникають села з карти України, зменшується людність сіл і селищ.

- 4) Сільська поселенська мережа розвивалася стрімко у 1991-2000 рр., а починаючи з 2000 р. темпи уповільнилися.

Питання 8. Яку питому вагу в загальній кількості має сільське населення України за останні 10 років?

- 1) Більше 60%.
- 2) Близько половини (50%).
- 3) Близько чверті (25%).
- 4) Близько третини (33%).

Питання 9. Яка орієнтовна кількість сільського населення проживала у 2019-2020 рр. (за статистичними даними)?

- 1) Трохи менше 30 млн. осіб.
- 2) Близько 20 млн. осіб.
- 3) Близько 15 млн. осіб.
- 4) Близько 10 млн. осіб.

Питання 10. У яких регіонах проживає більше сільського населення (як в абсолютних, так і відносних показниках)?

- 1) Велика чисельність сільського населення проживає у західній частині України, а менша – на півночі. Середньоукраїнський абсолютний і відносний рівень кількості сільського населення притаманний східним і південним областям України.
- 2) Менша кількість сільського населення проживає у західних областях України, а більше у східних і південних. Середньоукраїнський абсолютний і відносний рівень кількості сільського населення притаманний північним і центральним областям України.
- 3) Більша кількість сільського населення проживає у західних областях України, менша – у південних і східних. Середньоукраїнський абсолютний і відносний рівень кількості сільського населення притаманний північним і центральним областям.
- 4) Більша кількість сільського населення проживає у центральних і північних областях України, менша – у південних і східних. Середньоукраїнський абсолютний і відносний рівень кількості сільського населення притаманний західним областям.

Питання 11. Як змінилась структура зайнятості сільського населення у період 1991-2020 рр.?

- 1) Змінилась незначно, зменшилась зайнятість як у сільському господарстві, так і промислових виробництвах на селі. Безробіття на селі збільшилось незначно.
- 2) Не змінилась.
- 3) Дуже змінилась. Відстежується тенденція зменшення зайнятих у агровиробництві і зростає сфера самозайнятості на власних земельних ділянках. Безробіття зростає.

- 4) Змінилась незначно, зменшилась зайнятість як у сільському господарстві, так і інших видах діяльності на селі. Безробіття на селі залишається на одному рівні.

Питання 12. Життєве середовище включає в себе такі компоненти:

- 1) Природну, предметно-організаційну (штучно створене середовище), суспільну (людська спільнота).
- 2) Екологічну, предметно-виробничу (створення матеріальних благ), культурну (традиції, побут, релігія).
- 3) Предметну, організаційну (створення матеріальних і духовних благ).
- 4) Екологічну, виробничу (створення благ), суспільну (людська спільнота).

Питання 13. Як би Ви визначили соціальну сферу села?

- 1) Це сфера, яка забезпечує життєдіяльність сільського населення, включає в себе людину та її відтворення, сільське розселення, соціальну інфраструктуру та життєвий рівень селян.
- 2) Це сфера прикладання праці, де забезпечується виробництво матеріальних благ для сільського населення, включає в себе розвиток виробничої і соціальної інфраструктури.
- 3) Це сфера, яка забезпечує виробництво товарів і послуг для сільського населення, включає в себе виробництво, обслуговування, соціальну інфраструктуру та життєвий рівень селян.
- 4) Це сфера, яка забезпечує діяльність сільських працівників, включає в себе сільське господарство, промисловість, торгівлю, а також соціальну інфраструктуру.

Питання 14. Які види діяльності (галузі) відносяться до соціальної інфраструктури?

- 1) Житлово-комунальне господарство, торгівля, побут.
- 2) Освіта, наука, медицина, культура, мистецтво.
- 3) Фізична культура, туризм і відпочинок, пасажирський транспорт і зв'язок.
- 4) Всі вищеперелічені.

Питання 15. Які форми господарювання представляють сільськогосподарське виробництво в Україні?

- 1) Домогосподарства, середньотоварні господарства.
- 2) Сільськогосподарське підприємство, особисте селянське і фермерське господарство.
- 3) Господарства населення, колгоспи й радгоспи.
- 4) Всі вищеперелічені.

Питання 16. Яку частку у валовому виробництві аграрної продукції займають господарства населення протягом останніх років?

- 1) 20-30%.

- 2) 40-50%.
- 3) 60-70%.
- 4) 80-85%.

Питання 17. Яку частку у валовому виробництві аграрної продукції займають фермерські господарства протягом останніх років?

- 1) 2-5%.
- 2) 10-25%.
- 3) 30-45%.
- 4) 50-65%.

Питання 18. Яку частку у валовому виробництві аграрної продукції займають сільськогосподарські підприємства протягом останніх років?

- 1) 30-40%.
- 2) 45-55%.
- 3) 60-75%.
- 4) 80-85%.

Питання 19. Яке визначення кооперативу є правильним?

- 1) об'єднання громадян і сільськогосподарських підприємств для ведення фінансової і комерційної діяльності з метою підвищення ефективності господарювання.
- 2) добровільне об'єднання громадян і/чи підприємницьких структур для ведення спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення власних потреб.
- 3) добровільне об'єднання громадян для ведення спільної господарської та іншої діяльності у певному часовому періоді з метою задоволення потреб споживачів.
- 4) Серед перелічених трактувань немає правильної відповіді.

Питання 20. Які є види кооперативів?

- 1) Господарський, фінансовий, комерційний.
- 2) Обслуговуючий, споживчий і виробничий.
- 3) Господарський, обслуговуючий, побутовий.
- 4) Господарський і споживчий.

Питання 21. Яка різниця між виробничим і обслуговуючим кооперативом?

- 1) Перший являє собою підприємство, яке надає послуги і виконує роботи, а другий є організацією, яка здійснює фінансове й торговельне обслуговування.
- 2) Перший являє собою звичайну господарську структуру, а другий – направлений на обслуговування своїх членів (засновників).

- 3) Перший являє собою форму господарювання, а другий – юридично-правову форму господарювання.
- 4) Немає різниці.

Питання 22. Суть обслуговуючого кооперативу.

- 1) Провадить виробництво агропромислової продукції та здійснює її збут.
- 2) Обслуговує переважно своїх членів (засновників) на засадах взаємодопомоги й економічного співробітництва.
- 3) Обслуговує підприємства, організації і установи на засадах комерційного розрахунку і самофінансування.
- 4) Здійснює фінансове й торговельне обслуговування сільськогосподарських підприємств на тій чи іншій сільській території.

Питання 23. Які критерії визначають мале підприємство (малу форму господарювання)?

- 1) Чисельність працюючих, обсяг виручки від реалізації продукції.
- 2) Розмір території, яку займає господарська одиниця.
- 3) Розмір річного товарообороту.
- 4) Всі вищеперелічені.

Питання 24. Які господарські структури в аграрному секторі Ви б віднесли до малих форм господарювання?

- 1) Фермерські господарства, акціонерні товариства.
- 2) Фермерські господарства, особисті селянські господарства.
- 3) Селянські господарства, агрокомбінати.
- 4) Фермерські господарства, господарства населення, акціонерні товариства.

Питання 25. Кількість фермерських господарств може збільшитися в результаті ...

- 1) підвищення ефективності господарської діяльності господарств населення і створення на їх основі нового фермерського господарства.
- 2) збільшення державної підтримки розвитку фермерських господарств.
- 3) виходу досвідчених сільськогосподарських працівників із аграрного підприємства із земельним і майновим паєм з метою ведення власного виробництва.
- 4) всіх вищеперелічених факторів.

Питання 26. Яка економічна суть кредитних спілок?

- 1) Вона являє собою неприбуткову організацію, засновану на кооперативних засадах із метою задоволення кредитно-фінансових потреб її членів за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки.
- 2) Це звичайна підприємницька прибуткова структура, заснована на комерційних засадах із метою надання кредитів всім бажаючим на сільських територіях за рахунок залучених грошових коштів членів громади

- 3) Кредитна спілка є одним із видів комерційного банку, засновниками якої виступають фізичні і юридичні особи, направлений на ведення фінансової, комерційної і страхової діяльності.
- 4) Немає правильної відповіді.

Питання 27. Як би Ви охарактеризували поняття “сільський зелений туризм”?

- 1) Це форма відпочинку в санаторіях і пансіонатах, які розташовані у сільській місцевості. Він передбачає надання лікувально-профілактичних і соціально-культурних послуг.
- 2) Це форма відпочинку на селі, у туристичних центрах і курортах, що розташовані у селищах (малих містечках), до якого залучаються сільські дворогосподарства і має проєкологічну і культурну орієнтацію.
- 3) Це форма мобільного відпочинку туристів, які подорожують спеціально розробленими туристичними маршрутами через сільські поселення і передбачає туристичні походи в гори, у вздовж гирла річок тощо.
- 4) Все вищеперелічене цілком характеризує дане поняття.

Питання 28. Система місцевого самоврядування на сільських територіях включає ...

- 1) Територіальну громаду; сільську (селищну) раду і її виконавчі органи; сільського (селищного) голову; районні та обласні ради; органи самоорганізації населення.
- 2) Територіальні громади; сільські, селищні, міські ради; сільських, селищних, міських голів; районні та обласні ради; виконавчі органи рад усіх рівнів; Кабінет Міністрів України.
- 3) Територіальну громаду; сільську (селищну) раду і її виконавчі органи; сільського (селищного) голову; районні та обласні ради; Верховну Раду України.
- 4) Немає правильної відповіді на питання.

Питання 29. Яка основна форма роботи сільської (селищної) ради і як часто вона проводиться?

- 1) Засідання, у міру необхідності, але не рідше 1 разу на квартал.
- 2) Сесія, у міру необхідності, але не рідше 1 разу на квартал.
- 3) Обговорення, у міру необхідності, але не рідше 1 разу на місяць.
- 4) Немає правильної відповіді.

Питання 30. Яка основна форма роботи постійних комісій у сільській (селищній) раді?

- 1) Сесія.
- 2) Засідання.
- 3) Конференція.
- 4) Семінар.

Питання 31. Які надаються державою гарантії (преференції) діяльності депутата сільської (селищної) ради?

- 1) Організаційні, трудові, матеріальні.
- 2) Фінансові, побутові, медичні.
- 3) Соціальні, трудові.
- 4) Всі вище перелічені.

Питання 32. Що собою являє звернення громадян?

- 1) Це форма безпосередньої демократії, яка передбачає звернення громадян в усній чи письмовій формі до органів і посадових осіб державної влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності. Сюди відносяться пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги
- 2) Висловлення порад, рекомендацій щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлення думок щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.
- 3) Проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їхніх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів сільських, селищних рад, сільського, селищного голови, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності.
- 4) Немає правильної відповіді.

Питання 33. Орган самоорганізації населення – це ...

- 1) представницький орган місцевого самоврядування, що обирається жителями, які проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення окремих питань місцевого значення.
- 2) представницький орган, що створюється жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення окремих питань місцевого значення.
- 3) представницький орган державної виконавчої влади, що створюється жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення окремих питань державного значення.
- 4) Немає правильної відповіді.

Питання 34. До основних проблем адміністративно-територіального устрою можна віднести ...

- 1) складна неупорядкована 4-ступенева ієрархічна структура, порушено принцип компактності адм.-тер. одиниць.
- 2) невизначеність чіткої процедури та відсутність чітких критеріїв утворення районів, віднесення населених пунктів до категорії сіл, селищ та міст, надмірна подрібненість адм.-тер. одиниць.

- 3) наявність адм.-тер. одиниць, які не знято з обліку, нерівномірний ступінь доступності та віддаленість до адміністративного центру адм.-тер. одиниць, великі диспропорції між регіонами та між районами, між сільськими, селищними радами, відсутність у багатьох випадках визначених у натурі меж адм.-тер. одиниць.
- 4) всі вищеперелічені.

Питання 35. До основних проблем розвитку місцевого самоврядування можна віднести ...

- 1) наявність 2-х центрів публічної влади – обласна (районна) державна адміністрація та обласна (районна) рада; дублювання функцій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.
- 2) відсутність фінансових і матеріальних ресурсів, необхідних для виконання завдань та повноважень місцевого самоврядування; наявність значних диспропорцій у стані соціально-економічного й культурного розвитку, а також ресурсного забезпечення територіальних громад.
- 3) відсутність механізмів забезпечення участі населення в процесі прийняття рішень в системі місцевого самоврядування; проблеми якісного кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування.
- 4) всі вищеперелічені.

Критерії оцінки знань студентів і слухачів магістратури на етапах проміжного та підсумкового контролю знань

Критеріями оцінки знань на етапах проміжного та підсумкового контролю оцінки знань студентів і слухачів магістратури є:

1. Експрес-опитування та фронтальне опитування по лекційному матеріалу чи матеріалу, що розглядався на семінарсько-практичних заняттях, проводиться на початку чи в кінці занять. При невеликих затратах часу він дає можливість виявити засвоєння студентами і слухачами магістратури матеріалу по тій чи іншій темі або її розділу. Окрім того, при цьому проводиться систематичний контроль відвідування лекцій і семінарсько-практичних занять.

Проведення опитування дозволяє виконати одночасно чотири функції: контролюючу (контроль знань та паралельно присутніх на лекції); організуючу (студенти й слухачі магістратури систематично вивчають пройдений матеріал та уважно слухають лекції і семінари); навчальну (організує студентів і слухачів магістратури та дає можливість їх самоконтролю); розвиваючу (легко засвоюється матеріал або виникають додаткові запитання). Дана перевірка знань є корисною не лише для слухача магістратури, а й викладача, який систематично відчуває стан засвоєння тієї чи іншої теми або її питання.

2. Враховується активність слухачів магістратури на семінарських і практичних заняттях, участь в дискусіях та в обговоренні проблемних питань, які ставляться на цих заняттях.

Слухач магістратури повинен написати одну модульну роботу за темами дисципліни у формі реферату чи доповіді на 1 питання теми, після успішної доповіді і захисту роботи (реферат, доповідь) він допускається до складання заліку.

3. Підсумковий контроль знань оцінюється під час складання екзамену з дисципліни, що представляє собою письмову роботу відповідей на питання по тестах з різних тем лекцій і семінарів.

АНОТАЦІЯ
на робочу навчальну програму курсу
“Економічне управління сільським розвитком”
для слухачів магістратури по спеціальності
“Економіка підприємства”

Курс “ Економічне управління сільським розвитком ” викладається на економічному факультеті Національного університету біоресурсів і природокористування України для слухачів магістратури по спеціальності Економіка підприємства”.

Метою даного курсу є вивчення і оволодіння основами економічного управління сільським розвитком, соціальною сферою села, економічною базою сільських територій, державного регулювання агропромислового виробництва та діяльність органів місцевого самоврядування на селі.

Обсяг учбового часу курсу з даної дисципліни складається з 30 годин лекційних та 15 год. семінарсько-практичних занять для очного відділення студентів по спеціальності “Економіка підприємства” Передбачається написання курсової роботи.

Даний курс передбачає вивчення студентами і слухачами магістратури таких питань, як суть соціально-економічного розвитку сільських територій і його складових, а саме функціонування соціальної інфраструктури села, демографічні процеси, склад сільського населення і сфери його зайнятості, розвиток економічної бази сільських територій, несільськогосподарських (альтернативних) видів діяльності, а також формування муніципальної політики розвитку сільської місцевості і роль у цьому органів місцевого самоврядування.

На практичних заняттях передбачено набуття студентами та слухачами магістратури навичок обґрунтування напрямів ефективного розвитку господарських суб’єктів на селі, облаштування структур соціальної сфери села та діяльності місцевої влади на сільських територіях.

У названій програмі передбачено вивчення законодавчо-правових положень, які забезпечують регулювання соціально-економічних процесів на селі в умовах трансформаційної економіки. Вивчення студентами і слухачами магістратури зазначених питань забезпечить пізнання теоретичних і практичних основ курсу “ Економічне управління сільським розвитком ” та сприятиме становленню їх як висококваліфікованих фахівців економічного профілю.